

Knygos *Algirdas Julius Greimas: asmuo ir idėjos* pristatymas VU bibliotekoje

Arūnas Sverdiolas

Vilniaus universiteto A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centras
arunas.sverdiolas@gmail.com

Jūratė Levina: Labas vakaras visiems. Labai džiugu matyti pilną salę ir kad pritrūkome kėdžių. Susidomėjimas Greimu nyksta, nors jo šimtmetį švenčiame jau antrus metus, o šiandieną – ištisos serijos Greimo šimtmečiui skirtų projektų pabaigtuves ir antrojo jam skirto dvitomio tomo pasirodymą. Jį jau galima pamatyti, pavartyti ir netgi nusipirkti. Pirmiausia norėčiau pakviesti pasisakyti šitos erdvės šeimininkę, VU bibliotekos direktorę.

Marija Prokopčik: Labas vakaras, mieli svečiai, mieli kolegos. Man iš tiesų labai smagu, kad mes taip reguliariai susitinkame čia, Baltojoje salėje, ir šnekamės apie Greimą ir apie tai, kas naujo apie jį parašyta ir kas naujo atsiveria, nes su Greimo minėjimo šimtmečiu, drauge rengiant parodą, prasidėjo mūsų artimesnė draugystė. Žmonių, kurie mums perdavė įvairius daiktus, prisiminimus ir korespondenciją, dėka bibliotekoje turime iš tiesų nemažą Greimo archyvą. Čia reikėtų paminėti Greimo našlę Teresą Keane-Greimas, gerbiamus Saulių Žuką ir Aleksandrą Kašubienę bei kitus. Mes

Received: 11/01/2020. Accepted: 14/02/2020

Copyright © 2020 Arūnas Sverdiolas. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

turime iš tikrųjų didelį archyvą ir turime ką parodyti – ta paroda, manau, buvo įdomi. Po šimtmečio minėjimo mūsų archyvas pildosi, atsiranda naujų dalykų, ateina žmonės (kai kurie čia esantys) ir atneša mums po kokį laišką ar nuotrauką. Paklausiau Jūratės, ar bus kas nors toliau daroma, ji sakė, kad tikrai yra ką tyrinėti ir išleisti. Taigi dar kartą galiu pasidžiaugti, kad vis sugrįžtama į Baltąją salę, kurioje galime vėl ir vėl kalbėti apie Greimą. Noriu pasveikinti kolegas, kad pavyko išleisti šį antrąjį tomą, nes žinau, kad tai nėra lengva, ir pasidžiaugti, kad šituo pristatymu pradėdame ir Knygų mugės renginius. Man buvo tikrai labai smagu, kai kolegos atėjo ir paklausė: „Ar galima knygos pristatymą rengti pas jus?“ Tikiuosi, vėl čia sugrįšite.

Jūratė Levina: Labai Jums ačiū. Iš tiesų buvo simbolinis veiksmas, kad šių projektų serija prasidėjo nuo archyvinių tyrimų ir paskui kažkaip vis sukosi su archyvine ir bibliografinė medžiaga. Labai daug darbo buvo atlikta būtent čia, šioje bibliotekoje, tad pabaigtuves irgi norėjosi atšvęsti čia. Per tuos penkerius metus į darbą įsitraukė labai daug žmonių, bent kelios dešimtys mokslininkų Lietuvoje, Europoje ir Amerikoje tiesiogiai dirbo, kad galėtume išleisti šias knygas ir susidaryti išsamesnį vaizdą apie lietuvišką ir prancūzišką Greimo paveldą, jo semiotikos mokslo tęsinius kitakalbėse kultūrose ir kituose žemynuose. Per tuos penkerius tyrimų metus projektas labai išsiplėtė, daug kas netilpo net ir į tas dvi didžiules knygas, turėjo ir dar turės būti publikuota.

Dabar pakviesiu Algirdo Juliaus Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centro mokslininkus papasakoti apie įvairius šito darbo aspektus, Greimo semiotikos svarbą ir įvairius kitus dalykus, kuriuos galima iš jo sužinoti. Pirmiausia norėčiau pakviesti Kęstutį Nastopką, Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatą, Vilniaus universiteto profesorių emeritą, ilgametį Greimo centro vadovą ir daugybės Lietuvos semiotikų mokytoją.

Kęstutis Nastopka: Ačiū už garbę pradėti šį pokalbį. Jau ir pamiršau, kad kažkada buvau Greimo centro vadovas. Viskas prasidėjo, kai 1992 m. buvo įkurtas Greimo centras ir Greimas atsirado tarp

mūsų. Tiesa, mano gyvenime jis atsirado anksčiau. Susipažinau su juo 1971-aisiais, kai jis pirmąsyk po karo lankėsi Lietuvoje. Mes susirašinėjome, jis siūsdavo savo ir savo mokinių darbus. 1992 m. įkurtas Greimo centras tapo židiniu, apie kurį būrėsi žmonės tyrinėdami ir vertindami Greimo semiotiką.

Kažkada Greimas yra sakęs, kad mirusiesiems patinka būti apkalbamiems. Kol apie juos kalbama, jie dar nėra visai mirę. Manau, kad šiandien Greimas džiaugtųsi, kad apie jį daug kalbama, daug rašoma. Du didžiuliai tomai... Greimo centre tokio dydžio tomų nebuvo, tai didžiulis minties žemynas. Pirmasis tomas skirtas asmeniui, antrasis – idėjoms. Paskelbti unikalūs dokumentai, pavyzdžiui, Sauliaus Žuko pokalbio su Greimu įrašas, kai šis viešėjo sodyboje La Chaussée. Čia pasirodo visai kitoks – nepažįstamas ir negirdėtas – Greimas. Kai Greimas pasakoja Sauliui, tai visai kitokia kalbėsena negu jo kartais sunkiai įkertamose knygoose ar straipsniuose. Knygoje nemaža atsiminimų, Greimo laiškų. Manau, pirmąjį tomą galima skaityti kaip biografinę esė. Galiu paliudyti: mano dukters namų šeimininkei atsitiktinai pateko į rankas šitas tomas. Ji nebuvo nieko girdėjusi apie semiotiką, bet su didžiule aistra, didžiuliu entuziazmu perskaitė beveik viską. Supratau, kad Greimas tapo jos gyvenimo dalimi. Manychiau, kad tokių entuziastingų skaitytojų yra atsiradę daugiau. Reikėtų duoti žinią žmonėms, kad nebūtina ieškoti semiotinių kvadratų. Tai didžiulis šio leidinio nuopelnas.

Antrajame tome iššifruoti dviejų Greimo paskaitų įrašai. Viena iš jų skaityta Vilniuje. Dalyvavusieji paskaitoje iki šiol šį tą prisimena, bet vienas dalykas prisiminti tai, kas dėjosi prieš beveik 40 metų, ir kitas – dabar tai skaityti. Labai linksma paskaita Suomijoje. Ten Greimas iškėlė klausimą, ar bakterijos turi sielą. Paskaitą į suomių kalbą vertęs Greimo mokinys Eero Tarasti perklausė: „Kaip, kaip, bakterijos – sielą?“ Greimas paaiškino, kodėl bakterijose ir kiekviename gyvame organizme, reaguojančiame į aplinką, galime ieškoti tam tikro gyvenimo būdo apraiškų. Per gripo epidemiją turbūt supratote, kad bakterijos žino, ką pasirinkti: vienuose organizmuose

jos įsikuria, o kitiems pavyksta nuo to išsisukti, nes jie neskanūs. Viena paskaita ir gyva seminarinė diskusija su Greimo mokiniais įrašyta Palerme vėlesniu laikotarpiu.

Svarus teorinis skelbiamos medžiagos įprasminimas. Galingą straipsnį apie Greimo egologiją išspausdino vienas iš antro tomo sudarytojų ir abiejų tomų iniciatorius Arūnas Sverdiolas. Sverdiolas pradeda nuo Kanto, Husserlio egologijos kaip tam tikros disciplinos su savo teorinėmis problemomis, uždaviniais ir įrankiais tyrinėjant ego. Tai labai intriguojantis tekstas. Prancūzai išspausdino jo vertimą savo „Actes Sémiotiques“. Ericas Landowskis paliudijo, kad Sverdiolo studijoje jis atpažino tokį Greimą, kokį matė daugelį metų būdamas kartu su juo. Man rodos, didžioji egologinio instrumento vertė yra ta, kad jis, neapsiribodamas teoriniu akiračiu, priartina žmogų, padeda pamatyti jį netikėtais rakursais.

Kituose straipsniuose Greimo idėjos taip pat siejamos su jo gyvenimu tarp dviejų kalbų ir dviejų kultūrų, su jo asmeniška pasaulio vizija. Čia dalyvaujantys lietuvių semiotikai įvairiais požiūriais aptarinėja Greimo prasmės sampratą, semiotinės analizės instrumentų taikymą skirtingais šios teorijos raidos tarpiniais. Aptariama Greimo mitologija, literatūrinė kritika, Greimo priėmimas Lietuvoje. Straipsnių autoriai diskutuoja tarpusavyje: ar pirmenybė teiktina raiškos netolydumui, tam, kas suvokiama protu, ar išgyvenamos patirties tolydumui, jusliniam suvokimui? Ar įmanoma tuos požiūrius suderinti? Kiekvienas autorius savaip aiškina prasmės suvokimo ir skleidimo galimybes.

Paskutiniame tomo skyriuje, kuris vadinasi „Po Greimo. Teorijos tęsiniai“, kritiškai atsigręžiama į Greimo semiotiką ir prognozuojamos ateities semiotikos problemos. Savo nuostatas išdėsto septyni greimininkai, gyvenantys keturiose šalyse ir atstovaujantys skirtingoms pogreiminės semiotikos atšakoms.

Knygą parengė Greimo centre susibūrusi tyrėjų grupė, sutelkusi kūrybiškiausius Lietuvos semiotikus ir aktyviai bendraudama su tiesioginiais ir netiesioginiais Greimo mokiniais įvairiuose pasau-

lio universitetuose. Sutelktomis pastangomis sukurta knyga yra akstinas toliau gilintis į Greimo palikimą ir plėtoti tokią semiotiką, kokią išvaizdavo jis pats – kaip daugelio žmonių bendrą darbą, nenutrūkstamą naujų problemų apmąstymą.

Jūratė Levina: Ačiū Kęstučiui. Dabar pakviesiu Arūną Sverdiolą, Lietuvos mokslo premijos laureatą, Vilniaus universiteto profesorių, dabartinį Greimo centro vadovą, sumanymo Greimo šimtmečio proga išsamiai ištirti ir aktualizuoti jo paveldą Lietuvoje autorių ir visų šitų darbų varomąją jėgą.

Arūnas Sverdiolas: 1992 metais Greimas mirė ir tais pačiais metais buvo įkurtas jo vardo centras Vilniaus universitete, jo inicijuotas rūpinantis kartu su tuometiniu rektoriumi Rolandu Pavilioniu ir Sauliumi Žuku. Nuo to laiko jame reguliariai dėstoma semiotika, jau keliolika metų vykdoma vienintelė Lietuvoje semiotikos magistro programa. Greimo centre vykstančiame seminare kritiškai persvarstomi semiotikos principai ir lavinamasi naudoti konceptualinius jos įrankius, pritaikant labai įvairiems tekstams ir kitiems prasmingiems dariniams. Taip pat tikslingai kviečiami dėstyti ir diskutuoti tiesioginiai jo mokiniai. Pagaliau pamažu verčiami svarbiausi teoriniai tekstai: pradžioje to ėmėsi Pavilionis, o vėliau tai daugiausia Kęstučio Nastopkos nuopelnas.

Ir švenčiant Greimo metus 2017-aisiais (o mums jie dar nesibaigė, nesibaigs ir šįvakar), ėmė vertis kitas, nesemiotinis Greimas. Laikau tai ypatingos disciplinos, greimistikos, gimimu. Svarbiausias savo rūpesčio sritis Greimas ironiškai nusakė kaip mokslinės semiotikos sukūrimą ir Lietuvos išvadavimą. Jis gerai suprato asmens pastangų mastą: ką gali, o ko negali padaryti. Pirmiausia turėtina omenyje lietuviška jo eseistika ir publicistika. Jis buvo prisiėmęs sau tokį principą: niekad neatsisakyti, jeigu lietuviško leidinio redaktorius prašo parašyti, dešimtmečius rašė į įvairius išėivių žurnalus ir laikraščius.

1991 metais buvo išleista jo nesemiotinių tekstų rinktinė *Iš arti ir iš toli*, kuriam laikui susilaukusi šviesuomenės susidomėjimo, bet

paskui lyg ir užsimiršusi. Knygynuose jos nebėra jau dešimtmečius, rimtų antikvarinių knygynų mes, kaip žinia, neturime ir taip viskas kažin kur prasmenga. Kai pamėginome sutelkti viską, ką pajėgiame aprėpti, mūsų akims pasirodė daug stambesnio masto figūra negu, manau, anksčiau bet kas galėjo suvokti ar įsivaizduoti. Jo tekstai buvo išbarstyti išeivijos periodikoje, neišsamiai bibliografuoti, kai kurie – beveik neprieinami. Jis ir pats prisidėjo prie šios savo kūrybos neįvertinimo, nes lietuviškiesiems tekstams skyrė antraeilį, daugiausia didaktinį vaidmenį. Kaip ir kiekvienas mažos tautos atstovas, iškilęs į pasaulinį lygmenį, jis turėjo skausmingai jausti savo egzistencijos dvilypumą, slenkstiškumą, gyvenimą ant dviejų skirtingo lygmens kultūros pakopų: universalios ir vietinės. Tai visą laiką generuoja neišvengiamą vidinį skilimą savyje, dvimintiškumą. Bet dabar pamėginome surinkti ir perskaityti visus jo tekstus, vienodai įdėmiai išsiskaityti į juos, nebepaisydami to, kad jis pats juos skirstė dichotomiškai, siedamas su „skizofrenija“: arba prancūziškai prancūzams, arba lietuviškai lietuviams.

Kai pradėjome šitaip skaityti, pasirodė šių dviejų Greimų vidinės sąsajos. Pavyzdžiui, lietuviškuose ganėtinai fragmentiškuose teksteliuose pasirodo užuomazgos idėjų, kurios paskui išplėtojamos kaip pamatiniai semiotikos principai. Tuose lietuviškuose tekstuose jų sėklas kartais pamatai keleriais metais anksčiau, kai prancūziškuose raštuose jokių užuominų apie tai dar nėra. Vadinasi, šitie tekstai anaip tol nėra tik tokie skaitiniai mažutėliams, juos verta deramai perskaityti, o jų paprastumas dažnai būna tik tariamas. Greimas mokėjo pasakyti pamatinius dalykus labai paprastais žodžiais.

Kitas dalykas – Greimo idėjos apie Lietuvos istoriją, istoriografiją, lietuvių kultūros projektą, visuomenę, kalbą, literatūrą pasirodė nepaprastai gaivios, aktualios. Tai ne tiktai lietuvių dvasinės kultūros istorijos dalis, bet ir jos aktyvas, galintis svariai dalyvauti dabartiniuose svarstymuose. Jis pats pastebėjo savotišką lietuvių kultūros istorijos paradoksą, savotišką istorinę kilpą: atkuriant nepriklausomybę, jo mintys, išsakytos prieš 50 metų, staiga pasi-

rodo šviežios ir netgi kelia kontroversijas. Kai jis ironiškai pasisakė apie šventą Kazimierą, kilo pavojus, kad „Literatūra ir menas“ nebuspausdins toliau jo kultūros komentarų.

Šis „antrasis“ aktualumas anaip tol jo nedžiugino, veikiau glumino. Jis buvo labai jautrus istoriniam laikui ir vėlavimui. Gyventi praeities idėjomis – viena iš blogybių, apie kurią jis ne kartą pasisakė: nesą nieko baisiau, kaip mąstymui atsilikti viena karta ar panašiai. Tai buvo istorijos ironija, kad jis pats „sugrižo“, tapo aktualus savo tekstais, parašytais prieš pusę šimtmečio. Yra toks nedidukas jo straipsnelis, parašytas po Antrojo pasaulinio karo ar kiek vėliau: „Lietuvių kalbos senumas ir jaunatvė“. Tai ir dabar būtų iššūkis kalbininkams, jei jie skaitytų Greimo tekstus: jis ryžtingai sako, kad reikia atsakyti kalbos konservavimo, saugojimo darbo ir persiorientuoti į ateitį, į tai, ko reikia lietuvių kalbai, kad ji galėtų tapti lanksčiu pažinimo ir susižinojimo įrankiu. Nustoti grumuliuoti senovės perlus ir turtus, o pradėti galvoti apie mąstymo įrankius ir tai, ko kalbai trūksta ir ko ji nepajėgia įvardinti.

Abu Greimus sieja ir kitas dalykas, kurį jau paminėjo Kęstutis Nastopka. Suomijoje, Palerme ir Vilniuje skaitytose paskaitose, pokalbiuose su Sauliumi Žuku, interviu matyti, kad Greimas pats geriausiai įveda į savo semiotiką, geriausiai jos išmoko. Šie tekstai – daug natūralesnis įvadas į semiotiką negu bet kokio jo semiotinio traktato skaitymas. Čia daug natūralesnė minties eiga, reaguojant į publikos reakciją, juokaujant ir taip toliau. Kalbėdamas jis anaip tol nėra sausas, sprangus, perdėm terminologiškas, kaip kad paprastai apie jį galvojama.

Nesemiotinį ar, tiksliau sakant, ne tikrai semiotinį Greimą atveria ir kitas dalykas – semiotikos filosofinių pagrindų analizė. Čia pasireiškia labai įdomi teorinė kolizija: Greimas laikė semiotiką teorine metakalba, kuria galima performuluoti visas kitas kalbas, susemiotinant jų turinį, paverčiant semiotikos savastimi. Tačiau filosofijai taip pat būdinga pretenzija būti metakalba. Mėginant aptikti filosofinį klodą Greimo mąstyme, šios dvi metakalbos tartum ima ginčytis toje pačioje galvoje. Pats Greimas yra kartu

ir semiotikas, ir filosofas, nors kartais įnirtingai pasisako prieš filosofiją. Tai labai vaisinga situacija, nes tada mąstymas pasidaro gyvas, parodo savo vidinę įtampą ir galima argumentuoti „už“ ar „prieš“. Tas pats pasakytina apie tai, kas šiame tome pavadinta privačiąja Greimo semiotika ir atitinkamai nagrinėjama. Ji surakina mokslą ir asmenį į tokį vieningą kompleksą, kad negalima ištraukti tik vieną arba kitą. Matosi, koku būdu viena pereina į kita, kaip apie save galvojama moksliskai, o į mokslą esi įveltas tu pats: analizuodamas kokią problemą, įmąstai save ir dalyvauji, be tavęs ten irgi nieko nebus.

Dar vieną Greimo mąstymo matmenį atvėrė jo egodokumentika, ypač laišakai. Jie labai įvairūs, jų yra išlikę šimtai ir iškyla vis nauji, atskleisdami įvairias jo interesų ir darbų sritis. Bene svarbiausi yra Aleksandrai Kašubienei ir Arvydui Šliogerui skirti laišakai. Jie daug kam daro įspūdį, ypač Aleksandrai Kašubienei, nes buvo išleisti atskira knyga. Man atrodo, jie vis dar nepakankamai įdėmiai perskaityti ir nepakankamai kruopščiai publikuoti – tai ateities dalykas. Greimo biografas amerikietis Thomas Brodenas kol kas paskelbė pirmajame tome straipsnį apie Greimo jaunystę Lietuvoje, bet jeigu spėsime apsisukti, tai galbūt pirmoji Greimo biografijos dalis, kuri jau parašyta, lietuviškai pasirodys anksčiau negu angliškai ar prancūziškai.

Nejučiomis pradėjau kalbėti apie ateitį. Iš tikrųjų ir semiotinį, ir nesemiotinį Greimą dar reikės publikuoti, studijuoti, versti. Dar tiktai paminėsiu, kad mūsų kultūroje visiškai nefigūruoja Greimas kalbininkas. Bet pats Greimas visada laikė save kalbininku. Susidarytų žiupsnelis jo teorinių kalbotyrai skirtų straipsnių, jau nekalbant apie du stambius leksikografinius darbus – Viduramžių prancūzų kalbos ir Renesanso prancūzų kalbos žodynus, taip pat leksikografinę disertaciją apie prancūzų madą. Deja, nepavyko prikalbinti mūsų kalbininkų, kad susidomėtų šiais dalykais, o čia reikia nemenkos kompetencijos.

Greimo figūra, nepaisant jo šimtmečio proga Šiauliuose ir Kaune pastatytų paminklų, dar anaip tol neužėmė deramos vietos mūsų

kultūroje. Jis yra viena iš mūsų kultūrai būdingų paradoksalių figūrų – nežinomas klasikas. Bet toks yra Greimas – vadinasi, tai neįgyvendinta galimybė ar neeksploatuojamas išteklius.

Jūratė Levina: Dabar norėčiau pakviesti daktarę Jurgą Katkuvienę, Greimo ir Roland'o Barthes'o semiotikos žinovę, semiotikos magistrantūros programos vadovę.

Jurga Katkuvienė: Kadangi teko nemažai dalyvauti pirmojo knygos tomo pristatymuose, leiskite šį vakarą pasidalinti asmenine patirtimi ir išpūdžiu, prieš akis turint du tomus, su kuriais glaudžiai susijęs ir mano gyvenimas. Mano asmeninis pasidalinimas atlieps tai, ką pasakė Kęstutis Nastopka ir Arūnas Sverdiolas. Pristatydami antrąjį, Greimo moksliniams darbams skirtą tomą, galime kalbėti apie tai, ką pavadinčiau Greimo mini raštais. Šitas dvitomis atsirado Arūno Sverdiolo, kuris sugebėjo esamomis sąlygomis ir esamais pajėgumais sutelkti mus šiam darbui, kantrybės ir pastangų dėka. Dauguma mūsų yra antrojo tomo straipsnių autoriai.

Rašant ir pirmąjį tomą, skirtą Greimo asmenybei, ir antrąjį buvo akivaizdu, kad medžiaga sprogs, viršija įmanomą knygos apimtį. Tai savotiškas universitetinių raštų tomų pirmavaizdis. Surinkta, renkama ir tyrinėjama medžiaga galėtų sudaryti 10, o gal ir 12 tomų raštus, kuriuose keli tomai būtų skirti Greimo susirašinėjimui ne tik su lietuvių mokslininkais, draugais, bičiuliais, bet ir su užsienyje gyvenančiais mokiniais bei kolegomis. Kai sutinki kokį kolegą užsienietį, jis neretai prisipažįsta taip pat turįs laiškų. Pavyzdžiui, laiškų atsiuntė Tarasti, radome susirašinėjimų Lotmano archyve. Į kitus tomus galima būtų sudėti visus į lietuvių kalbą išverstus Greimo mokslinius darbus: semiotinius, mitologinius, kultūrologinius, literatūros kritikos.

Atrodė, kad žinome kone visus Greimo semiotinius darbus, bet staiga pasirodo, kad 1968-aisiais italų kalba buvo išspausdintas niekur kitur neskelbtas Greimo straipsnis intriguojančiu pavadinimu „Semiotika ir metafizika“. O Greimo debatai su Pauliu Ricœur? Mūsų dar neatrasti įrašai Prancūzijos radijui, įvairių viešų paskaitų

stenogramos. Dar nepatikrinome, ar televizijoje nėra išsaugota kokių nors interviu. Interviu paieška – nesibaigiantis darbas. Prieš mėnesį Greimo centre paskaitą skaitė danų semiotikas profesorius Frederikas Stjernfeltas. Jis patvirtino: „O taip, 1985 metais aš studijavau Paryžiuje, lankiau Greimo seminarus ir parengiau su juo interviu, jis išspausdintas danų laikraštyje.“ Paprašiau jį surasti ir atsiųsti mums į archyvą. Arba staiga sužinai, kad paskutinis Greimo interviu yra duotas jo mirties metais italų žurnalistams, kurie rengė knygą apie 100 svarbiausių XX amžiaus žmonių, ir vienas jų buvo Algirdas Julius Greimas.

Ką tik bibliotekos direktorė paliudijo, kad medžiaga nuolatos kaupiama: laiškai, atsiminimai ir pan. Man pats didžiausias netikėtumas – net sukrėtimas – buvo pirmame tome publikuoti interviu, pasisakymai, juodraščiai, aišku, Aleksandros Kašubienės ir Greimo susirašinėjimas, įvairūs prisiminimai apie Greimą. Visa ta vadina moji egodokumentika, kurios tikrai dalis tilpo šiame dvitomyje, supurto ir verčia permąstyti Greimo teorinius semiotinius darbus, geriau ar mažiau žinomus Greimo tekstus, idėjas ir koncepcijas.

Šimtmečio proga atvykusi į Lietuvą Greimo našlė Teresa Mary Keane skaitė pranešimą „Baltų lankų“ studijų savaiteje Druskininkuose. Jos paklausiau: „Dabar turime asmeninius Greimo raštus – laiškus, interviu, juodraščius. Kaip susieti tokį jo atvirumą pasauliui ir jo teorinius darbus: pažiūras, nuostatas, kurios kartais netgi prieštarauja viena kitai? Ar keičiasi teorinio palikimo prasmė, kai visapusiškai atsiskleidžia asmenybė?“ Paklausiau, kaip į tai žiūrima Prancūzijoje, kur ji jau daug metų gyvena. Teresa Keane atsakė, kad šis klausimas labai šiuolaikiškas. Prancūzijoje nuo seno buvo vengiama viešinti asmeninį gyvenimą. „Greimo kartos žmonės Prancūzijoje nekalbėjo apie žmogų – tai prieštaravo tam, ką jie darė ir ko tikėjosi 6 dešimtmetyje. Žmogus buvo neįdomus, įdomūs buvo jo darbai“, – sakė pašnekovė. Pasak jos, Greimas tokios nuostatos laikėsi savo pirmajame kritikos straipsnyje apie Cervantesą: Cervantesas čia tampa Don Kichotu, autorius išnyksta savo kūrinyje. Vėliau Greimas tapo dar griežtesnis, tvirtino, kad

žmogus mums nerūpi, rūpi tiktai tekstas. Tai liudija ir garsioji jo frazė, kad be teksto nėra išganymo.

Tada pagalvojau, kad mes čia, Lietuvoje, taip pat buvome linkę manyti, kad Greimas yra jo darbai: semiotiniai, mitologiniai atradimai, sociokultūrinė kritika, literatūros tekstų analizė. Biografinis tekstas, intelektualinė istorija ir su tuo atsiverianti labai gausi medžiaga, itin aktuali mūsų kultūriniais ir lituanistiniais tyrimams, dažniausiai būdavo fragmentiška ir periferinė. Nebuvo stengiamasi ją kaip nors aktualizuoti. Man atrodo, kad vienas didžiausių Greimo šimtmečio minėjimo ir šio dvitomio pasirodymo atradimų ir yra šios periferijos, egodokumentikos ištraukimas į dienos šviesą.

Žinoma, šio lygmens aktualizavimas priklauso kiekvienam žyminiam žmogui, žyminiam mokslininkui, arba, kuo neabejoja italai, vienam iš šimto svarbiausių XX amžiaus žmonių. Pasak Teresos Mary Keane, 9 dešimtmečio pabaigoje iš Greimo pradėta imti interviu. Pradžioje jis pasisakydavo Lietuvos išsilaisvinimo, politikos temomis, o vėliau jam pradėjo uždavinėti asmenišknes klausimus. Ir, pasak jos, jam ėmė patikti į juos atsakinėti: Greimas ėmė kalbėti apie save! Todėl šalia šio antrojo, mokslinėms idėjoms skirto tomo pirmąjį tomą matau kaip Greimo idėjinio palikimo dalį.

Jūratė Levina: Ačiū visiems kalbėjusiems. Taip pat ir už tai, kad viskas, ką aš pati ketinau kalbėti, buvo pasakyta. Man belieka tik glaustai papasakoti, ką aš atradau tyrinėdama Greimą ir kaip jis užėmė mano gyvenime reikšmingą vietą. Darbą šiame projekte aš pradžioje laikiau beveik techniniu: štai dabar surinksiu archyvą, o paskui greimininkai, mokslininkai, semiotikai toliau jį tyrinės ir spręs, ką su juo daryti. Bet, žinoma, būdama literatė mokslininkė, negalėjau neskaityti tos medžiagos ir labai ja susidomėjau. Man rūpi tas pats esminis, pagrindinis klausimas, kuris rūpėjo Greimui, kurį jis vis kėlė ir kėlė – prasmės klausimas. Jis kalba apie tai ir veikia, ieškodamas prasmės (šitai skamba kiek patetiškai), su visomis tomis dviprasmybėmis, apie kurias girdėjome, kurios matyti tiek jo egodokumentuose, tiek viešuose dokumentuose, kuriuos man teko rinkti, skaityti ir tirti. Žodžiu, jis galingai ir giliai įėjo į mano

akiratį ir į mano gyvenimą ir lieka jame dabar jau gana ilgai, štai jau penkerius metus, o tai dar tikrai ne pabaiga. Aš gilinuosi į tą medžiagą, ir dar yra kas veikti, daug dalykų, apie kuriuos galima kalbėti ir kalbėti kartu su Greimu. Nepaisant to, kad jis apie tai kalbėjo prieš daugelį metų, labai daug dalykų iš tiesų tebėra aktualūs.

Kitas mano posmas yra kvietimas jums tai daryti. Dabar turime didžiulį dvitomį, pusantro tūkstančio puslapių pačios įvairiausios medžiagos: ir Greimo, ir apie Greimą. Yra Greimo archyvas čia, Universiteto bibliotekoje. Ir yra skaitmeninis archyvas Greimo centre, kurį mes surinkome per pastaruosius keletą metų ir dabar vadiname Greimo paveldo skaitmeniniu archyvu. Priminsiu, kad jame yra Greimo rankraščių, mašinraščių ir kitokių dokumentų, publikacijų, nuotraukų skenai, vaizdo ir garso įrašai, dabar jau priėjome tokią fazę, kai kaupiame medžiagą apie Greimą. Šią medžiagą sukauptėme iš visų Lietuvos viešųjų archyvų ir asmeninių kolekcijų, taigi turime daugiau negu bet kuris atskirai paimtas archyvas. Svarbiausia, kad savo archyve turime pačius Greimo rankraščių ir publikacijų tekstus, kuriuos visus galima pas mus pamatyti ir naudoti tyrimams – tam reikia tik kreiptis į mus Greimo centro elektroniniu paštu centras@semiotika.lt. Visą archyvą atverti viešai prieigai, deja, draudžia įvairios tokios medžiagos platinimo taisyklės. Ką galime, skelbiame daugeliui jūsų turbūt jau žinomo tinklalapio www.semiotika.lt Greimui skirtose skiltyse, tačiau tai tikrai tik labai nedidelė dalis to, ką turime sukaukę savo skaitmeniniame archyve. Labai kviečiu juo naudotis visus, kam įdomus Greimas ir tie klausimai, kurie jam rūpėjo.

Taip pat norėčiau atkreipti dėmesį, kad antrajame tome publikuojama išsami Greimo spausdintų darbų bibliografija visomis kalbomis su visais lietuviškais vertimais. Dabar tai sutelkta vienoje vietoje. Ši medžiaga labai įvairaus pobūdžio. Noriu pakviesti visus humanitarus: ir lituanistus, ir istorikus, ir filosofus, politinės filosofijos tyrėjus, Lietuvos nepriklausomybės, išeivijos tyrėjus, visus skaityti šią medžiagą. Ji labai spalvinga, o Greimo kalba labai plastiška, jis pasako labai opių dalykų. Tai galėtų gyvai dalyvauti ir, manau, jau dalyvauja mūsų visuomeniniame kultūriniame diskurse.